56867 Seat No.________

M. L. W. Examination

April / May – 2003

Industrial Relations & Personnel Management

Time : **3** Hours] [Total Marks : **100**

સૂચના : (૧) આ પ્રશ્નપત્રના વિ. **૧** અને વિ. **૨ અલગ** ઉત્તરવહીમાં લખવા અને બંને ઉત્તરવહીઓ સાથે બાંધવી.

(૨) **જમણી** તરફના આંકડા **ગુણ** દર્શાવે છે.

વિભાગ – ૧

૧ વૈશ્વીકરણ, ખાનગીકરણ અને ઉદારીકરણના યુગમાં સફળ થવા માટે ઉદ્યોગો સંચાલનમાં કર્મચારીઓના હિસ્સાને માનવ સંસાધન સંચાલનના એક અગત્યનાં પાસાં તરીકે કેવી રીતે ઉપયોગમાં લે છે, તેની ચર્ચા કરો. ભારતમાં કર્મચારીઓના સંચાલનમાં હિસ્સાની વિવિધ પદ્ધતિઓ જણાવો. **૧૫**

અથવા

૧ "ઉદારીકરણ અને વૈશ્વીકરણની પ્રક્રિયાએ વેગ પકડતા, કલ્યાણરાજ્યની ન્યાયિક, વૈધાનિક અને વહીવટી પાંખોએ કર્મચારીઓ પરત્વેનું તેમનું વલણ બદલ્યું છે." બદલાતા સમયમાં ઔદ્યોગિક સંબંધોના ક્ષેત્રમાં રાજ્યની ભૂમિકા અંગેના વર્તમાન પ્રવાહોની છણાવટ કરો.

૨ "આપણા ઉદ્યોગોમાં સામૂહિક સોદાગીરીની પ્રક્રિયા સંઘર્ષપ્રિય કામદારનેતાઓ અને આપખુદ સંચાલકવર્ગ જેવા બે વર્ગોમાં પરિણમે છે." આ વિધાન સાથે તમે ક્યાં સુધી સંમત છો ? સામૂહિક સોદાગીરીના વર્તમાન સ્વરૂપમાં કયા સુધારાઓથી તેને વધુ વિકાસલક્ષી પ્રક્રિયા બનાવી શકાય ? **૧૫**

અથવા

૨ મોટાભાગના સંચાલકો માટે કામના સ્થળે શિસ્તની જાળવણી એક સમસ્યા છે. ઔદ્યોગિક લોકશાહી એટલે શું ? ઔદ્યોગિક લોકશાહી અને કામના સ્થળે શિસ્તની જાળવણી વચ્ચેનો સંબંધ કેવો હોવો જોઈએ, તેની ચર્ચા કરો.

૩ નીચેનામાંથી કોઈ પણ **બે** ઉપર નોંધ લખો : ૨૦

(અ) કચવાટ નિવારણ પદ્ધતિ

(બ) ઔદ્યોગિક સંવાદિતા અને મજૂરસંઘોનો તેમાં ફાળો

(ક) ઔદ્યોગિક વિવાદ નિવારણની પદ્ધતિઓ.

વિભાગ – ૨

૧ માનવ, યંત્રો, માલસામાન અને નાણાં - આ તમામ ત્યારે જ અસરકારક બને છે જ્યારે તેનું સંચાલન કુશળ કર્મચારીઓ દ્વારા અને અસરકારક વ્યવસ્થાપન દ્વારા થતું હોય. - આ વિધાનને માનુષિક વ્યવસ્થાપનની વ્યાખ્યા આપી તેનાં કાર્યોની ચર્ચા કરો. ૨૦

અથવા

૧ કાર્ય વિશ્લેષણ એટલે શું ? કાર્ય વિશ્લેષણની પ્રક્રિયા અને મહત્ત્વ સમજાવો. ૨૦

૨ પ્રેરણા એટલે શું ? સંસ્થા માટે પ્રેરણા શા માટે અગત્યનો મુદ્દો છે ? *મેસ્લો*ની જરૂરિયાતનો ક્રમનો સિદ્ધાંત અને હર્ઝબર્ગનો પ્રેરણાનો સિદ્ધાંતનું મૂલ્યાંકન કરો. ૨૦

અથવા

૨ ભરતીની પ્રક્રિયા અને સ્રોતની સમજૂતી આપો. મુલાકાતના પ્રકારોની ચર્ચા કરો. ૨૦

૩ નીચેનામાંથી કોઈ પણ **બે** વિષયો પર નોંધ લખો : ૧૦

(અ) સંદેશાવ્યવહારનાં માધ્યમો

(બ) તાલીમના પ્રકારો

(ક) કાર્યક્ષમતાના મૂલ્યાંકનની પદ્ધતિઓ.

ENGLISH VERSION

Instructions : (1) Section 1 and 2 of this question paper should be written on **separate** answer books, which should be tied together.

(2) Figures on the extreme **right** indicate marks.

SECTION – I

(Industrial Relations)

1 Examine employee participation and involvement as HR strategies of successful organisation in the liberalisation, privatisation and globalisation era. Critically review participation and involvement strategies currently followed by organisations. **15**

OR

1 Advent of globalisation has prompted different wings of welfare state - legislative, executive and judiciary - to act differently in regard to labour. Critically examine the recent developments and role of state in the changing scenario of industrial relations. **15**

2 Collective bargaining process in our organisations lead to 'creation of war heroes and villains in the organisations.' – Do you agree ? Suggest ways and means of developing a collective bargaining mechanism that will enable all round development. **15**

OR

2 Workplace discipline is a matter of concern for most shop floor managers. Examine the relationship between workplace discipline and industrial democracy. **20**

3 Answer any **two** : **20**

(a) Grievance Management system

(b) Industrial Harmony and Role of Trade Unions

(c) Methods of Resolving Industrial Disputes.

SECTION – II

(Personnel Management)

1 "Man, Machine, Material and Money – all these are effective if they are used by competent employees and managed by efficient management." – Discuss said sentence with definiton, functions of Personnel Management. **20**

OR

1 What is Job Analysis ? Discuss Job Analysis process and importance of job analysis. **20**

2 What is Motivation ? Why it is critical issue for an organisation ? Evaluate Maslows' need hierarchy theory and Herzbergs' theory of Motivation. **20**

OR

2 Explain the recruitment process and sources. Discuss types of interview. **20**

3 Write short notes on any **two** : **10**

(a) Channels of Communication

(b) Types of Training

(c) Methods of Performance Appraisal.